

četnosti nálezů primárně uložených následují po dětských kostrách jednoznačně pozůstatky mužů, ženské skelety nebo jejich pozůstatky jsou v Čechách zatím velmi vzácné. Mužské pozůstatky z českých sídlišť v naprosté většině dovolují interpretaci v souvislosti s válečnými nebo tragickými událostmi (konkrétně se těmito případy zabývá Michal Lutovský). Zhodnocení moravských nálezů, s důrazem na venkovské lokality, nabízí Šárka Krupičková. Akcentuje problematiku tzv. nestandardních pohřbů a mezi již zmiňovanou škálu možných interpretací tak přibývá i vyobcování ze společnosti a uplatňování trestů. Jak konkrétněji ukazuje příspěvek Bohuslava F. Klímy o nálezech z velkomoravského období z hradiště sv. Hypolita ve Znojmě, některé hroby na sídlišťích mohou být i velmi pietní, doprovázené námahou při úpravě hrobu (vysekáním do skály), pietním uložením těla, bohatou výbavou, dokonce byla zachycena i semena květin nade dnem hrobové jámy. Naopak k rekonstrukci tragické události láká nálezořá situace Hr. 415 na jihozápadním předhradí hradiště. Při požáru obytného stavení zde do jámy u domu spadlo dítě, které následně zavalilo trámy a kamení. Dětská kostra nalezená v poloze na břiše na dně jámy ještě svírala v ruce železný nůž, kterým se snad dítě prchající před požárem i útočníky chtělo bránit. Milan Hanuliak, přibližující obdobné lokality na Slovensku, zdůrazňuje převážně nepietní charakter dosavadních nálezů; proto také jeho interpretace směřuje k pohřbívání lidí vyloučených ze společnosti a porušovatelů norem. I na Slovensku dominují nálezy pozůstatků dětí a mužů, těžiště je geograficky na jihozápadě území, chronologicky pak v 9.–10. století.

Zasazení většiny mediévistických příspěvků do raně středověké epochy vzbuzuje úvahy o možnostech evidence tohoto jevu i v mladších obdobích středověku a v novověku. Jistě v této době již nejsou takové podmínky k dochování pohřbů na sídlišťích a k jejich případnému rozpoznání (vznik měst, časté přestavby, pevněji kodifikovaný pohřební úzus), ale existují písemné i archeologické prameny o ukládání některých zemřelých (zvláště dětí) do relikvií zaniklých sídlišť, hlavně k zaniklým kostelům. Od období pozdního středověku a raného novověku však archeologie stále více eviduje zvláště vyčleněná místa mimo města a vesnice, speciálně určená pro pohřbívání odsouzenců na smrt, sebevrahů, nepokřtěných a jinak sociálně vyloučených lidí, často v prostorech popravišť, mrchovišť nebo na jinak nepietních místech. To je jeden ze směrů, kterým by se mělo další bádání také ubírat.

PAVLÍNA MAŠKOVÁ

*Archeologie doby hradištní v České a Slovenské republice. Sborník příspěvků přednesených na pracovním setkání Archeologie doby hradištní ve dnech 24.–26. 4. 2006*, edd. Petr DRESLER – Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, Masarykova univerzita, Brno 2009 (= *Archaeologia mediaevalis Moravia et Silesiana, Supplementum 2*)

221 s., ISBN 978-80-210-4971-0

Brněnské setkání, na němž zaznělo celkem 34 referátů (z toho se 19 dočkalo zveřejnění v anotovaném sborníku), bylo již v pořadí druhou konferencí věnovanou nejnovějším výsledkům na poli archeologického výzkumu raně středověkého období. Poprvé se tak stalo v roce 2004 na půdě Západočeského muzea v Plzni. Cílem obou setkání bylo založit tradici pravidelných konferencí, na další pokračování nicméně zatím nedošlo.

Mezi publikovanými příspěvky najdeme předběžná sdělení o výsledcích terénních výzkumů (Petr Dresler, *Výzkum destrukce opevnění Pohanska u Břeclavi v roce 2005*; Tomáš Mořkovský, *Šestá etapa školního archeologického výzkumu slovanského pohřebiště v Divákách*; Naďa Profantová, *Raně středověké pohřebiště Klecany I – přínos výzkumu v roce 2005*; Marek Kalábek, *Hradištní lokality objevené na trase dálničního obchvatu Olomouce (1999–2005)*; Filip Velímský, *Archeologické výzkumy s raně středověkou komponentou v okr. Kutná Hora v letech 2004–2006*; Dana Zapletalová, *Starobrněnské pravobřeží Svatky v raném středověku*). Přestože bývá bohužel obvyklé, že se předběžné sdělení stane na delší dobu jedinou publikovanou zprávou, můžeme díky časovému odstupu od vydání konferenčního sborníku konstatovat dvě vzácné výjimky (pohřebiště v Klecanech a opevnění Břeclavi-Pohanska), kterým se dostalo monografického zpracování. S ohledem na mladší publikace je do značné míry překonán i příspěvek Petra Dreslera a Jiřího Macháčka (*Břeclav-Pohansko: stav zpracování výzkumu předhradí*), který však neztrácí na významu především z pohledu metodiky zpracování a zpřístupňování dlouholetého systematického výzkumu.

Pro další skupinu referátů je charakteristická analýza archeologických pramenů ve spolupráci s přírodovědnými obory. Gabriela Dreslerová (*Osel v době hradištní*) mapuje pravěké a raně středověké nálezy kostí osla i jeho kříženců a předkládá je jako jeden z méně obvyklých

dokladů kontaktů středoevropské a středomořské oblasti. Zamyšlení Petera Mila *Geofyzikálny prieskum včasnოსlovanských sídlisk – prínos pre archeológiu alebo strata času* je věnováno hledání limitů geofyzikální prospekce a kritickému vyhodnocení jejích výsledků. Čtenář neodborník ocení především přehledný úvod, kde se autor snaží vysvětlit základní principy a možnosti geofyzikálních měření. Jiří Košta a Jiří Hošek ukazují na příkladě nálezů mečů z moravských Mikulčic, že podrobný průzkum předmětů uložených již po léta v depozitářích může přinést podstatné informace týkající se nejen technologických postupů. V případě meče s nápisem ULFBERTH, který byl součástí výbavy hrobu 438 odkrytého v blízkosti trojlodní baziliky, přináší metalografický průzkum doklady o padělání této dříve oblíbené „obchodní značky“. Skupinu přírodovědně orientovaných příspěvků uzavírá práce Blanky Kavánové *Zlaté gombíky z Mikulčic – Spektrometrická analýza*. Důkladná analýza složení 14 mikulčických gombíků předkládá řadu čísel a fotografií technologických detailů těchto šperků, nicméně bez vyhodnocení získaných dat vyznívá poněkud bezradně. Samotný závěr věnovaný sociálnímu postavení osob, v jejichž hrobech byly gombíky nalezeny, nijak nevyužívá výsledky provedených analýz, a těžko se tak dá ubránit pocitu zbytečně vynaložených prostředků.

Společná práce Šimona Ungermana a Danicy Staššikové-Štukovské přináší zhodnocení nálezů skleněných korálků z pohřebiště v Dolních Věstonicích. Rozsáhlý soubor 561 korálků, datovaný od konce 8. do poloviny 11. století, poskytuje základní přehled většiny typů těchto artefaktů na venkovských pohřebištích. Zpracování nejběžnějšího archeologického materiálu, keramice, jsou v konferenčním sborníku věnovány dva příspěvky. Gabriel Fusek na příkladě nálezů z lokality Nitra-Šindolka předkládá shrnutí nejběžnějších technologických stop, se kterými se můžeme setkat na většině raně hradištní keramiky. Jisté rozpaky pak budí úvaha Drahomíry Frolíkové-Kaliszové (*Hrnce, hrnky, hrnečky*) nad objemy raně středověké keramiky z Uherského Hradiště. Výběr materiálu, způsob měření i naivně koncipovaný závěr navozuje pocit Cimrmanovy slepé uličky.

V konečném výčtu nelze pominout dvě práce zaměřené na obecnější problémy archeologie raného středověku. Úvaha Mariana Mazucha nad datováním hmotné kultury doby hradištní předkládá shrnutí obecně známých problémů provádějících datovací postupy, které se občas nikoli náhodou pohybují v „začarovaných“ kruzích. Jakkoli toto zamyšlení nemůže přinést kon-

krétní řešení, varuje před překračováním hranic možného při hledání „co největšího zúžení chronologického intervalu určitého jevu“. Diskusní zamyšlení Michala Lutovského (*Doba hradištní bez hradišť?*) upozorňuje na rozpor, který nastal v souvislosti s posunem datování vzniku opevnění českých hradišť nejdříve do poloviny 9. století. Dochází tak k situaci, kdy v konvenčním rozdělení na starší, střední a mladší dobu hradištní postrádáme pro nejstarší chronologický úsek doklady fenoménu, který mu dává jméno. Na druhé straně připouští, že současná archeologie nedisponuje vhodnějším systémem stanovení jednotlivých vývojových fází, nicméně je třeba větší opatrnosti při jejich definici.

Na závěr nezbyvá než si položit otázku, proč setkávání nad tématy archeologie doby hradištní nenašlo zatím další pokračování. Pravděpodobně se prostě nenašel nikdo, kdo by byl ochoten vynaložit úsilí na organizaci podobného podniku. Je však na místě se také ptát, zda poměrně malé skupině badatelů nehrozí uzavření do svého „jedinečného“ izolovaného světa a zda by nebylo užitečnější hledat, kde by archeologie doby hradištní našla partnery k diskusi nad tématy, která více spojují, než rozdělují.

JAN MAŘÍK

Pavel VAŘEKA a kol., *Archeologie zaniklých středověkých vesnic na Rokycansku II*, Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, Petr Mikota, Plzeň 2008

144 s., CD-ROM, ISBN 978-80-87170-03-8

Druhým svazkem pokračuje publikace výsledků dlouhodobého projektu katedry archeologie ZČU v Plzni věnovaného studiu zaniklých středověkých a novověkých vesnic okresu Rokycany. Úvodní studie s podrobně popsáním cílem a metodikou celého projektu byla již zveřejněna v prvním svazku, proto je úvod omezen na skutečné minimum a většina textu je věnována konkrétním výsledkům jednotlivých dílčích výzkumů. Kniha je věnována zaniklým vesnicím Cháchov, Javor, Kokot a dvoru Nevěžeň.

Všechny kapitoly jsou zpracovány podle jednotného schématu. Po úvodu s popisem přírodních podmínek a dějin předchozího výzkumu autoři hlavní pozornost věnují nedestruktivnímu